

QOYUNLARIN QÜVVƏLİ SƏPƏLƏNƏN YEMLƏRLƏ YEMLƏNDİRİLMƏSİNDƏ İSTİFADƏ EDİLƏN ÖZÜYEMLƏYİCİNİN DOZATORUN TƏDQIQI

T.M.HACIYEV, texnika elmləri namizədi,
Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyası

Eksperimental bunker-dozator özüyemləyicinin iş xüsusiyyətinə uyğun olaraq baraban tipli (şək. 1) hazırlanmışdır.

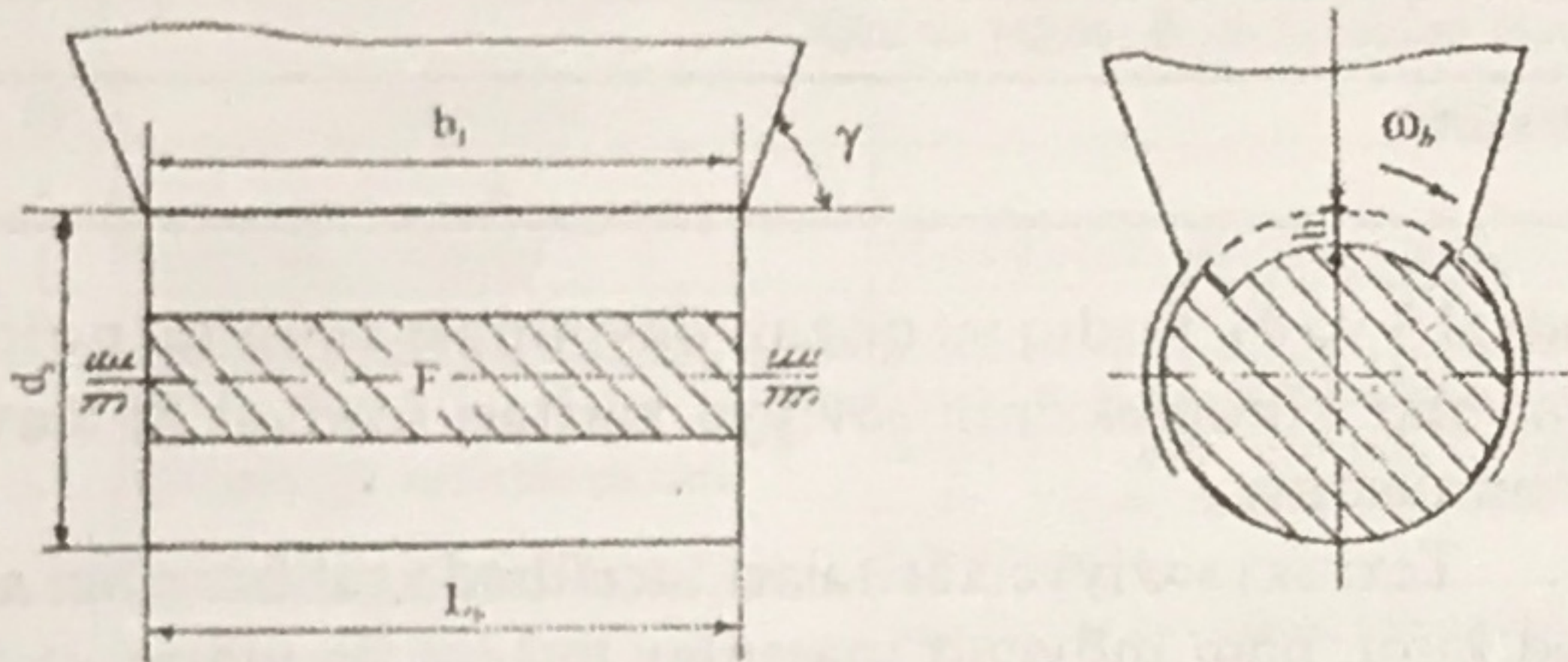
Dozatorun məhsuldarlığı barabanın əsas ölçüləri- nin müxtəlif qiymətlərində hazırlanmış nümunələrini təcrübi yol ilə yoxlamaqla öyrənilmişdir. Məhsuldarlıq aşağıdakı düsturla hesablanmışdır

$$Q_d = \rho_y V_b \omega_b \varphi_b,$$

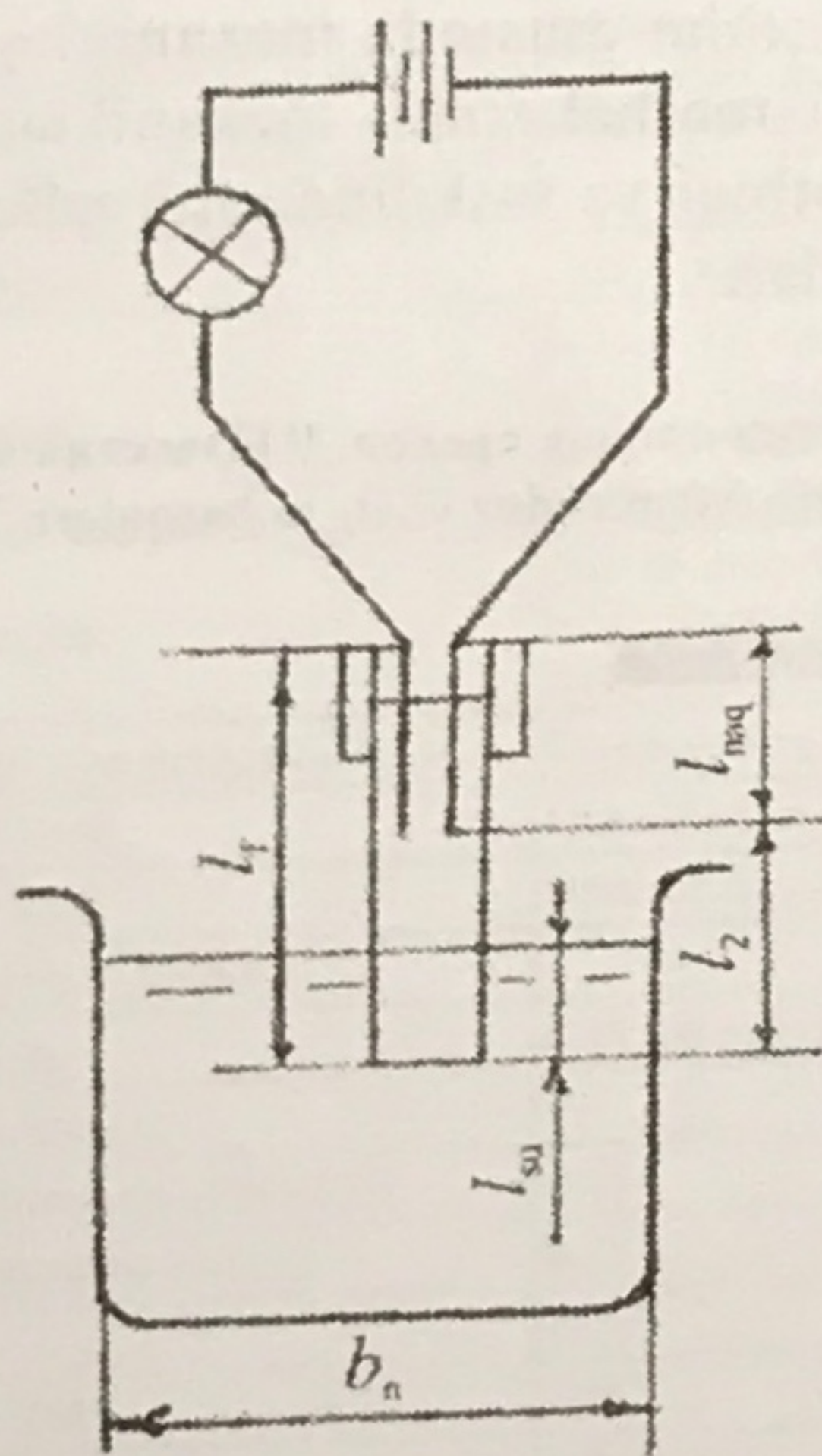
burada ρ_y - yemin sıxlığı, q/sm³; V_b - barabandakı yuvarın həcmi, sm³; ω_b - barabanın fırlanma tezliyi, san⁻¹; φ - yuvarın dolma əmsali.

Eksperimental tədqiqatlarda 3 növ dozator barabanı yoxlanmışdır. Barabanlar bir-birindən üzərindəki yuvaların həcmi ilə fərqlənir. Birinci barabanda yuvarın həcmi $V_{b1} = 30000$ mm³ (ölçüləri 100 20 15 mm); ikincidə - $V_{b2} = 30000$ mm³ (ölçüləri 100 30 10 mm); üçüncüdə - $V_{b3} = 40000$ mm³ (ölçüləri 100 20 20 mm).

Barabanın fırlanma tezliyini 0,25-dən 1,5 san⁻¹-ə

Şək. 1. Dozatorun barabanının əsas ölçüləri.

Şək. 2. Fitilin dövrəyə birləşmə sxemi və ölçüləri.

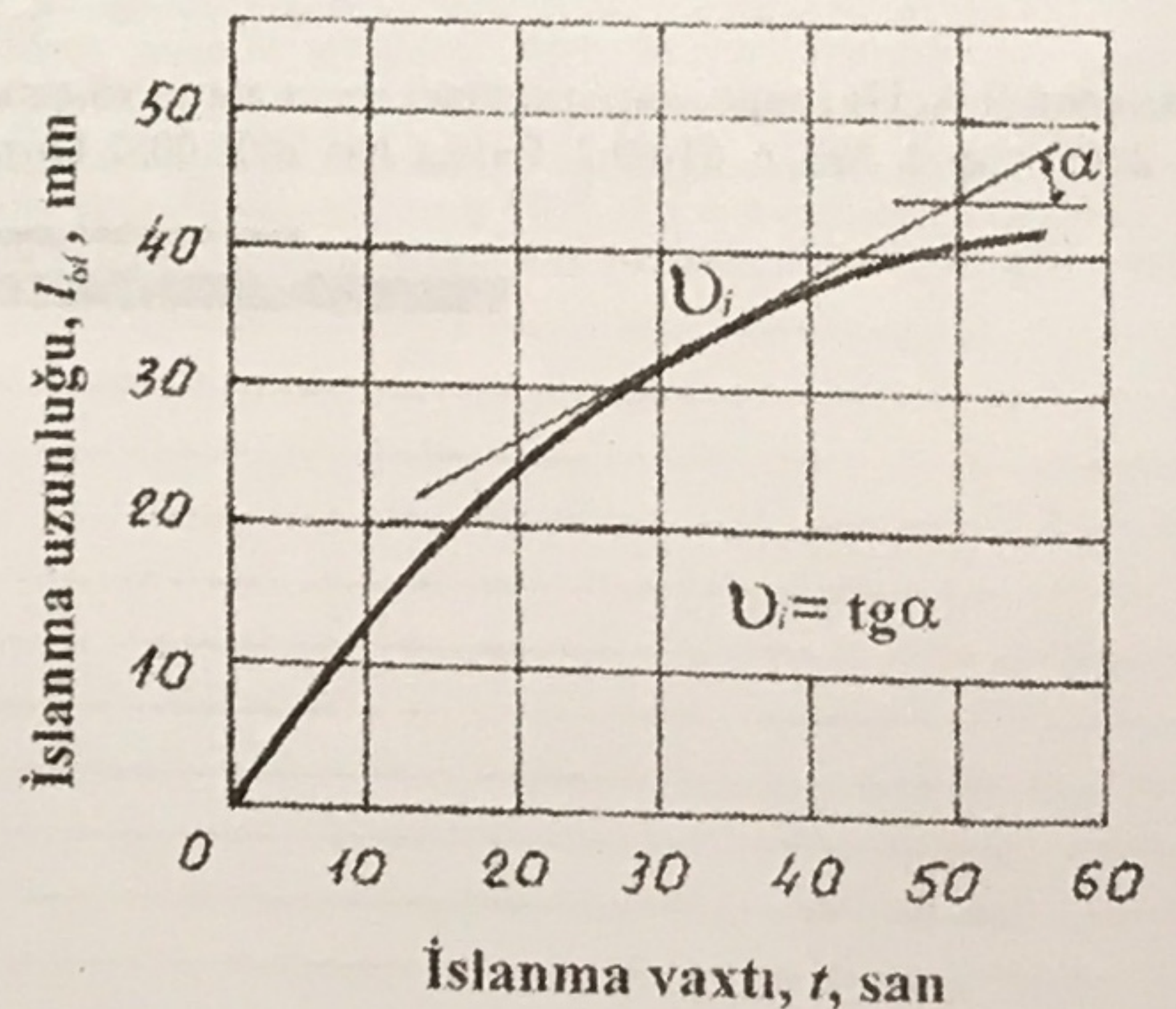
qədər dəyişmək olur. Barabanın fırlanma tezliyini 0,25 san⁻¹-dən başlayaraq 0,5; 0,75; 1,0; 1,25; 1,5 san⁻¹ qismətələrindən asılı olaraq müxtəlif səpələnən yemlə- üçün dozatorun məhsuldarlığını öyrənmişik. Barabanı 1; 2; 3; 4; 5 tam dövrlərində nümunələr götürərək doz- laşdırma dəqiqliyini müəyyən etmişik.

Məhsuldarlıq yemləmə norması və fitilin təsir va- rı ilə məhdudlaşdığına görə yem normasını nizamlaya- fitil ayrıca olaraq xüsusi stenddə tədqiq edilmişdir. Fit- lin islanma sürətini müəyyən etmək üçün yem normas- nı nizamlayan xalta-boyunluqdakı fitillər müxtə- uzunluqda (20, 40, 60 mm) suya salınmış və islanm- uzunluğu hər 10 saniyədən bir xətkəş vasitəsi ilə ölçülmüşdür.

Fitilin dövrəyə birləşmə sxemi və ölçüləri şəkil 2- də sxematik olaraq göstərilmişdir.

Fitilin vaxta görə islanma uzunluğunun dəyişmə- qrafikini quraraq, alınan əyriyə istənilən nöqtədə çəki- miş toxunanın üfqi oxla əmələ gətirdiyi bucağın tang- ensini həmin nöqtədə islanma intensivliyi ($v_{is} = \tan \alpha$) ki- mi qəbul edirik (şək. 3).

Fitilin uzunluğunun (l_f), naqillərin fitilin aşağı uc- undan aralı durma uzunluğunun (l_2) və novun eninin- (b_n) fitilin nova düşmə ehtimalına və yem normasını- təsir etdiyini nəzərə alaraq, həmin ölçüləri dəyişərək- ($l_f = 100; 150; 200$, $l_2 = 20; 30; 40$ mm və $b_n = 50; 70; 90$ mm) fitilin nova düşmə saylarının yayılma qanunauyğ- unluğunu və naqilin dövrəni qapatması vaxtını müəyy- ən etmişik. Bunun üçün fitilin yuxarıda göstərilən- müxtəlif uzunluqlarda nümunələri xaltaya birləşdirilə- rək qoyunların boynuna asılmış və qoyunlar yen- tökülən axura buraxılmışdır.

Şək. 3. Fitilin islanma intensivliyinin təyin olunma qrafiki.

Hər fitil növü 30 dəfə təcrübədən keçirilmişdir və təcrübə zamanı qoyunlar dəyişdirilmişdir. Alınan qiymətlərin riyazi statistikanın üsulları ilə işlənməsi üçün proqram tərtib edilmişdir. *h* uzunluğunun dozalaşdırma vaxtına təsirini müəyyən etmək üçün naqilin ucları

nəzarət lampası olan dövrəyə birləşdirilmiş və xalta suya salınan andan nəzarət lampasının yanmasına qədər keçən vaxt saniyəölçən ilə ölçülmüşdür (şək. 2).

Dozalaşdırma xətlərinin müəyyən edilməsində standart metodikalardan istifadə edilmişdir [1].

ƏDƏBİYYAT

1.Коба В.Г. Метод расчета отклонений параметров дозирования кормов. Механизация и электрификация сельского хозяйства, № 10, М., 1984, 49 с.

KƏNDLİ -FERMER TƏSƏRRÜFATLARI ÜÇÜN TEXNİKANIN SEÇİLMƏSİ

K.H.FƏTƏLİYEV, İ.A.ALIYEV, T.A.MƏMMƏDZADƏ
Azərbaycan ET "Aqromexanika" İnstitutu

Respublikanın keçmiş kollektiv təsərrüfatları yerləşdiyi zonalara əsasən müəyyən istehsal istiqamətləri üzrə ixtisaslaşdırılaraq həmin istiqamətlərə uyğun və görülməli işlərə görə onlara tələb olunan texnika müəyyənləşdirildi.

Bu məqsədlə həmin təsərrüfatlar üçün texnikanın miqdarı, onların konkret tipi, modifikasiya və parametrləri mütəxəssislər tərəfindən keçmiş ittifaqın Elmi-Tədqiqat İnstitutlarında optimallaşdırılır, həmin texnikanın təchizatı isə planlı sürətdə mərkəzləşdirilmiş yolla həyata keçirilirdi [2,3,4,5]. Bunlardan əlavə hər bir kollektiv təsərrüfatda texnikanın konkret aqrotekniki müddətlərdə görülməli işlərə uyğun düzgün istifadəsi təşkilatın mühəndis-mexaniki tərəfindən təyin olunurdu.

Lakin hazırda ittifaqın dağılması ilə aqrar sahə üçün tələb olunan texnikanın optimal formada seçilməsi və belə təsərrüfatların mərkəzləşdirilmiş sürətdə lazımi texnikalar ilə təchizatı ləğv olunmuşdur. Aparılan aqrar islahatlar isə Respublikadakı böyük kollektiv təsərrüfatların yerində çoxsaylı kiçik müxtəlif istiqamətli özəl təsərrüfatların yaradılmasına gətirmişdir. Hazırda Respublikada 3 milyon 500 minə yaxın insan torpaq mülkiyyətçisi olmuş, 34 mindən artıq müxtəlif fermer və 116 mindən artıq ailə- kəndli təsərrüfatları yaradılmışdır [1].

Belə təsərrüfatlar üçün texnikanın seçilməsi və orada aparılan işlərə görə onlardan düzgün istifadə məsələləri bütövlükdə onların sahibkarları üzərinə düşür. Sahibkarların əksəriyyəti isə bu sahədə kifayət qədər bilik və təcrübəyə malik deyillər. Bundan əlavə, belə kiçik təsərrüfatların (orta hesabla bir ailə- kəndli təsərrüfatına 1,7 ha, bir fermer təsərrüfatına isə 7,7 ha torpaq sahəsi düşür) məhdud imkanları da bu məsələnin həlli üçün tələb olunan mütəxəssisləri cəlb etməyə imkan vermir.

Ona görə də aqrar sahədəki sahibkarlar öz təsərrüfatları üçün texnikanın düzgün seçilməsində çətinlik çəkdiklərindən onların yığcam və sadə formada ha-

zırlanmış köməkçi sorğu materiala ehtiyacları vardır.

Respublikanın ayrı-ayrı zonaları üzrə torpaq-relyef-iqlim şəraitini və təsərrüfat istiqamətlərini nəzərə alaraq aqrar sahədə aparılan işləri aşağıdakı qruplara bölmək olar.

I. Mexanikləşdirmə yolu ilə aparılan ümumi təyinatlı işlər

Belə işlər təkcə hər hansı bir bitki növünün becərilməsində deyil, digər bitki növlərinin becərilməsində də mexaniki yolla həyata keçirilir. Bu işlər aşağıdakılardır.

1. Gövşənliyin üzdən yumşaldılması;
2. Torpağın şumlanması;
3. Torpağın dərinədən yumşaldılması;
4. Kübrənin verilməsi;
5. Şumun malalanması;
6. Kultivasiya;
7. Səpin;
8. Vərdənələmə;
9. Səpilmiş sahənin malalanması;
10. Alaq otları və ziyanvericilərlə mübarizə.
11. Gövşənin yığılması.

II. Texniki bitkilərin mexaniki becərilmə işləri

1. Kartofun basdırılması;
2. Kartofun cərgəarası becərilməsi;
3. Kartofun kombaynla yığılması;
4. Kartofun kartofqazanla yığılması;
5. Şəkər çuğundurunun səpini;
6. Şəkər çuğundurunun cərgəarası becərilməsi;
7. Şəkər çuğundurunun yığılması;
8. Tütün bitkisinin cərgəarası becərilməsi;
9. Tütün bitkisinin ucunun vurulması.
10. Qarğıdalı və günəbaxanın səpilməsi;
11. Qarğıdalı və günəbaxanın cərgə aralarının ilkin mərhələdə becərilməsi;
12. Qarğıdalı və günəbaxanın yığılması.
13. Xəstəlik və ziyanvericilərə qarşı mübarizə tədbirləri;